

לעילוי נשמת
הר"ד
יוסף וולף ז"ל
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ל ט"י ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 464

מסכת נזיר כ"ד-ל'

בס"ד, ח' ניסן תשס"ח

השבוע בגליון

- ◆ תפילת מנחה בפורים - אימתי?
- ◆ שכרותו של לוט כהוכחה להלכות תפילה
- ◆ באיזו דרגת שכרות אסור להתפלל
- ◆ הוצאת ספרים בימינו
- ◆ לימוד שלא לשמה אינו תכלית אלא אמצעי

- ◆ לברך חצי ברכה, אפשר?
- ◆ שאילת התלמיד לשלום רבו, כיצד?

- ◆ מסירת כליה או שאר אברים תמורת תשלום
- ◆ המצער את עצמו, חוטא
- ◆ האם עניית אמן יכולה להחשב כברכה לבטלה?
- ◆ תפילת לחש בעת שהקהל עומדים ב"קדושה"
- ◆ האם ה"שומע כעונה" מברך ברכה לבטלה?

דבר העורך

אש התורה

רבים מן המשתתפים הקבועים בשיעורי הדף היומי מעידים כי מלבד הסיפוק העצמי הממלא את ישותם, הם זוכים גם לראות בשינוי מהותי בקרב בני ביתם, היחס אל התורה ואל לומדיה מתגבש להרגשת כבוד, הערכה ורצון ללמוד. על האופן בו דורות עברו היה כבוד התורה חקוק בליבות הכל, גם ילדים רכים, נוכל ללמוד מן המעשה הבא, וממנו - אלינו.

הגאון רבי יעקב יצחק וויס זצ"ל ידוע בסדרת ספריו "מנחת יצחק" בהם קובצו אלפים מתשובותיו בכהנו על מדין במנצ'סטר ולימים בירושלים. אחד מרבותיו היה הגאון רבי יהודה צבי אייכנשטיין זצ"ל, תלמיד חכם נודע ששימש כרב עיר. לימים סיפר הרב וויס: "יומה נורא היה המראה שזכיתי לראות בגופו של מורינו רבי יהודה צבי, את קודש חותם טהור, צלקת שעל ידו, שנכווה בעת עמדו בבית ה' בלילות, במחיצתו של זקנו הגה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנו זצ"ל.

מעשה שהיה כך היה. **רבי** יהודה צבי היה נכדו של הגה"ק רבי חיים הלברשטם מצאנז זצ"ל (נפטר בשנת תרל"ו). בשנותיו האחרונות נחלש הצדיק והיו נכדיו משמשים אותו במשך כל שעות היממה, מתחלפים ביניהם בתורנות שנשמרה בקפדנות, שהרי הכל חפצו לשהות בקרבתו. **באחד** הלילות הגיעה עתו של הילד יהודה צבי לשמש בקודש. סבו הישיש שקוד היה על תלמודו, אפילה שורה בחוץ והילד התכבד להחזיק בידיו נר זולק קרוב לספר הלימוד בו הגה ה"דברי חיים". הילד

דף כד/א האשה שנדרה בנזיר

הצעיר שהשתחרר מן הצבא הרוסי

ה"קוויטנציה". בימים ההם לא היה יהודי שהיה צריך להסביר לו פשרם של דברים. חובת הגיוס לצבא הרוסי חלה על כלל האזרחים, אך מי ששלשל ממון לידיים הנכונות, קיבל לידיו מסמך "קוויטנציה" המעניק לו שחרור מן הצבא. סגולתו של מסמך זה היתה שבעליו רשאי היה למכרו או להעבירו לאדם אחר שיעשה בו שימוש.

מעשה היה ביהודי עתיר ממון שהלך לעולמו ובין עזבונותיו - "קוויטנציה". בניו הגדולים כבר נפטרו מעול הגיוס ולפיכך הוא הורה כי ה"קוויטנציה" תהא לבנו הצעיר. באותה תקופה האמיר מחירה של ה"קוויטנציה" בעקבות חוק שיצא לבטל אישורים מסוג זה מכאן ולהבא, אך החוק הכיר באישורים שניתנו עד יום החקיקה. עקב כך ה"קוויטנציות" שנתרו היו יקרות-ערך והון רב שולם עבורן.

הצעיר שזכה ב"קוויטנציה" ניסה את מזלו בלשכת הגיוס להשתחרר באמצעות עילה צדדית בלא שימוש ב"קוויטנציה" ואכן עלה הדבר בידו. לאחר מכן תבעוהו אחיו כי יחלוק עמם בערך הרב שנפל בחלקו אך הוא בשלו: אבינו ציווה לי את ה"קוויטנציה". זמן רב נסתכסכו בדבר עד שנמלכו לשטוח את דבריהם בפני הגאון רבי יוסף רוזין זצ"ל, הידוע בכינויו הרגאצ'ובר.

הגאון שמע את פרטי הסיפור ופנה אל הבחור: "הבה נלמד אשטיקע'ל גמרא". מסכת נזיר נפתחה בדף כ"ד והגאון קרא: "האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה, ואחר כך היפר לה בעלה, אם שלו היתה הבהמה - תצא ותרעה בעדר, שלא חלה עליה קדושה כלל, ואם שלה היתה הבהמה - החטאת תמות ועולה תיקרב עולה". כלומר, אשה שנדרה נזירות והפרישה לשם כך בהמות כקרבתן עבור הקרבת קרבנות הנזירות, ולבסוף בעלה הפר לה את נדר נזירותה, כך דין קרבנותיה: אם בהמות שלו היו - קדושתם בטלה והרי הן חולין, ואם שלה היו, הרי הן קדושות. הגמרא מסבירה כי גם כשנתן לה הבעל רשות להקדיש בהמות שלו לקרבן, לא היה זה אלא על דעת שהיא תזדקק להשתמש בהם, ומלכתחילה לא ניתנו לה אלא אם תזדקק להן לצורך מילוי חובה, ממילא, לאחר שהופרה נזירותה אין עילה שתהיינה שייכות לה שהרי אינה זקוקה להן.

עילוי נשמה

מרת **זיסל (סרין) רובנר** ע"ה
בת הרה"ח ר' משה ז"ל
נלב"ע ח' בניסן תשנ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה
הר"ד דוד רובנר ומשפ' שיחיו - פ"ת

עילוי נשמה

הר"ד **ישעיה בריל** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע י"ב בניסן תשס"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידיו
משפ' פרלמוטר שיחיו - גבעת שמואל

עילוי נשמה

מרת **דורה פרידמן** ע"ה
בת הר"ר יהודה לייב וחנה הלפרן ז"ל
נלב"ע ז' בניסן תשנ"ב
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידיו בעלה **אברהם פרידמן** שיחיו
בניה: **יהודה פרי** וע"ד **יצחק פרידמן**, ובנותיה:
חנה וינברג וצלה היירשקוין ובני ביתם שיחיו

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת
מרת **חנה שנוור** ע"ה בת הר"ר חיים יעקב ז"ל
נלב"ע י"א בניסן תשכ"ח **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בנה ידידיו הר"ר אבי שנוור הי"ו ומשפ' שיחיו - סביון

אף אתה, פנה הגאון אל הצעיר שזכה ללמוד קטע גמרא עם גאון ישראל, לא קיבלת מאבןך את האישור אלא לצורך השימוש בו כדי להפטר מעול הגיוס לצבא הרוסי ולא לצרכים אחרים. עתה לכל האחים חלק שווה בו...

דף כד/ב היא מנא לה, האמרת מה שקנתה אשה קנה בעלה

מכירת חמץ לגויה הנשואה ליהודי

בדברי גמרתנו מובאת ההלכה הידועה, שלאשה אין נכסים משל עצמה אלא הם שייכים לבעלה, שהרי "מה שקנתה אשה קנה בעלה".

כיצד תקיים אשה נטילת לולב ביום הראשון: הלכה זו, שכל קניניה של האשה שייכים לבעלה, עוררה בעבר שאלה מעניינת: כידוע, בתקופות עברו ברשות רב הקהילה היו ארבעה מינים מהודרים וכל בני העיר היו עומדים בתור לקיים בהם את מצוות הנטילה. מציאות זו עוררה שאלה כיצד ייצאו הנשים ידי חובת המצווה, שהרי "כל מה שקנתה אשה קנה בעלה" ואם יעבירו את הלולב בעזרת הנשים מאשה לחברתה, אף אחת מהן לא תזכה בו לעצמה אלא לבעלה, וביום הראשון של סוכות על הלולב להיות שייך לנוטל (סוכה ל/א)? אמנם אם יקנו לה את הלולב בתנאי מפורש ש"אין לבעלה רשות בו" יועיל הדבר ויהיה הלולב שלה, אולם הרי אין נוהגים לומר כן בשעת מסירת הלולב לאשה.

על כן כתב ה"בכורי יעקב" (סימן תרנ"ז ס"ק ה') שלא תקנה את הלולב מאשה אחרת, אלא בעלה יקנה לו אותם אחר שקנאם מחבירו, שכן הדין ש"מה שקנתה אשה קנה בעלה" נאמר רק כאשר אחרים מקנים לה, אולם כאשר בעלה הוא המקנה לה את החפץ, שלה הוא מבלי שתהא לו זכיה בו ("שלחן ערוך" אה"ע"ז סימן פ"ה סעיף ז').

בפירושו "ברכת השיר" של הרא"ל צונץ זצ"ל (על הגדה של פסח), מובא, שאין למכור חמץ לנכרית הנשואה ליהודי, שכן, נמצא שהחמץ מגיע לרשות בעלה היהודי. ה"אגרות משה" (או"ח חלק ה' סימן כ') כותב, שהיו שנטו להסביר את טעם דבריו על פי דברי סוגייתנו, ש"מה שקנתה אשה קנה בעלה" ונמצא שהחמץ של בעלה היהודי. אולם, ה"אגרות משה" דוחה טעם זה, שהרי אין היהודי נחשב לבעלה על פי דין תורה משום שאין הקידושין תופסים בנכריה, אלא טעם האיסור למכור חמץ לנכריה הוא משום שעל פי דיני הערכאות נכסי האשה שייכים לבעלה.

כיצד יוצאים בתרומה אחת ידי חובת "מתנות לאביונים": כידוע, במצוות "מתנות לאביונים" יש לתת "שתי מתנות לשני בני אדם" (מגילה ז/א). על מצווה זו כתב רבי איזיק חבר (ש"ת "בנין עולם" סימן ל"ו), שיוצאים ידי חובת מתנות לאביונים בנתינת מעות לזוג נשוי, והדבר נחשב לנתינה לשני עניים. אף על פי שיד האשה כיד בעלה וכל קניניה שלו הם, מכל מקום, כיוון ש"מתנות לאביונים" מצוותו כדי לאוכלו בו ביום, הרי זה כאילו נתן לה מעות לדבר מסויים על דעת שאין לבעלה רשות בהם (עיין בהגה"ה מכן המחבר שם).

אשה שקנתה חפץ ללא ידיעת בעלה: למרות שכל נכסי האשה שייכים לבעלה ואין היא רשאית להוציא ממון ללא רשותו, כתבו הפוסקים (עיין "משפטי התורה" חלק ב' סימן כ"ד), שאשה נשואה שקנתה חפצים בחנויות, בין חפצים זולים ובין יקרים, ואחר כך התברר שקנתה מכספי בעלה בלי לשאול את רשותו לכך, המקח חל, ואם שילמה בהמחאות או בכרטיס אשראי אין הבעל רשאי לבטל חיובים אלו. פסיקה זו מבוססת על דברי הש"ך (ח"מ סימן צ"ו ס"ק ט') ו"נתיבות המשפט" (שם ס"ק י"א), שבמקרים אלו קבעו רבותינו הראשונים כ"תקנת השוק" שיהיה הבעל חייב לשלם (מ"מאורות הדף היומי" כרך ג').

דף כט/א אין האשה חייבת לחנך את בנה

טעמה של ברכת "ברוך שפטרני" ועל מי מברכים זאת

בטעם הדין המבואר בסוגייתנו, שהאב רשאי להדיר את בנו בנזירות, נחלקו האמוראים. דעת רבי יוחנן היא כי זו "הלכה למשה מסיני". לעומתו סובר ריש לקיש, שדין זה הוא מתקנת רבנן שכללוהו בדיני "חינוך", שיוכל האב להרגיל את בנו למצוות נזירות המקנה לאדם יכולת התגברות על דחפים ועל רצונות.

הגמרא אומרת שלדעת רבי יוחנן מובן מדוע האב רשאי להדיר את בנו בנזירות ולא האם, ומדוע האב רשאי להדיר את בנו ולא את בתו. שכן, ההלכה למשה מסיני לא נאמרה אלא באב ובבנו. אולם, לדעת ריש לקיש שזכות האב להדיר את בנו בנזירות ניתנה כדי לחנכו למצוות, מדוע אין האם רשאית לעשות כן. בנוסף לכך, לדברי ריש לקיש יש להסביר מדוע אין המשנה מתייחסת גם לבנות אלא רק לבנים, הרי מצווה לחנך הן את הבנים והן את הבנות. הגמרא מתרצת על כך, ש"אין

עמד אפוף חרדת קודש. מפעם לפעם נשמעה המיית לימודו של הגאון והילד ידע כי לא עוד פעמים רבות בחייו יזכה להשתתף במעמד נשגב שכזה. שוו בנפשכם, אחד מגדולי הדור בעל ידיעה מופלגת בכל חדרי התורה, שרבות חסידים מסתופפים בחצרו, הוגה בחצות הליל בתורה הקדושה, ועמו בחדר אין איש, רק ילד אחד שזכה להיות עמו ויותר מכך, לאחוז את הנר המאיר לסבא הגדול את אותיות לימודו. היש רגע מרגש יותר?

נקפו הדקות ושעה ארוכה חלפה. החלב נסוג מפני השלחבת, נטיפים נטיפים זרמו על כף ידו, אך הוא לא זע ולא נע. סבא הגדול לומד תורה. אין השלחבת מיתמרת מעלה, אם אין עיקרה מנמיך עצמו מטה. בסיס החלב התדקק והתמעט עד שחומה הורגש בכף ידו. הוא לא נע ולא זע. סבא הגדול לומד תורה, השלחבת, כל עוד מספקים לה חומר בעירה, ממשיכה בשלה. החלב נמס, נקווה בכף היד הקטנה, העור צרב, חרך ונכווה, והילד לא נע ולא זע. סבא הגדול לומד תורה. לבסוף נכנעה הפתילה וקרסה אל החלב הרוותח.

חושך השתרר בחדר, אך אור גדול בקע מכף היד הקטנה. צלקת קטנה נותרה בה לכל חייו, אות ועדות לחינוך מדורות עברו. איש לא היה מעלה על דעתו, כמובן, להורות לילד לנהוג כך, אך האווירה הכללית של כבוד לתורה וללומדיה היתה כה חזקה, מוחשית וברורה, עד שהיה בכחה להניא ילד צעיר להסות את כאביו להתגבר על תחושותיו כדי שלא יפרע הסבא הגדול מלימוד התורה.

★ ★ ★

הדליקו בבתיכם את משואות התורה! הציתו את אש התורה בליבכם ובליבות בני ביתכם. הצטרפו עוד היום לשיעורי הדף היומי ותחי נפשכם.

לפרטים על שיעורי הדף היומי הקיימים באזור מגוריכם, או להקמת שיעור חדש, הנכם מזמנים לפנות למוקד הארצי של מאורות הדף היומי: 03-570-67-93-11-33-20-1800.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כג/א ועלה בידו בשר חזיר **הנזהר אינו נכשל**

הדברים טעונים הסבר, מדוע אדם זה, שלא התכוון לחטוא, מתחייב קרבן?

ספר "החינוך" (מצוה קכ"ח) מסביר כי חובה על אדם להגיע לדרגת יראת חטא עד שיזהר היטב ויעיין בכל מעשיו, וכך לא יכשל בדבר עבירה. אדם זה לא נזהר דיו, ולפיכך נכשל בעבירה.

נקודה נוספת בעניין זה מסביר רבינו בחיי (ויקרא ה/ז).

נשים נא לב כי את קרבנו של זה המסופק אם עבר עבירה מכנה התורה קרבן **אשם**, מלשון שממה (כלשון הרמב"ן, ויקרא ה/טו: "והנראה בעיני כי שם אשם מורה על דבר גדול אשר העושו יתחייב להיות שמם ואובד בו), לעומת קרבנו של היודע שעבר עבירה, המכונה **חטאת**, שהיא לשון המורה על שגגה. מה טעם זה שעבר עבירה בספק מכונה בביטוי חמור יותר מזה שבאודאי עבר עבירה?

ביאור הדברים הוא, כי הידוע שחטא "דואג ומצטער עליו, והדאגה על החטא הוא מזבח הכפרה ומין אחד ממימי התשובה"; אבל זה המסופק אם חטא, אינו דואג על עונו ואינו מצטער עליו, ובמצבו הנכחי הרי הוא "אשם" כי הצער והדאגה מחמת החטא הם חלק מתהליך התשובה.

דף כג/א וצדיקים ילכו בם

קיום המצוות בשמחה

דברים נפלאים בנושא זה כותב הגאון רבי יוסף שאול נתנוז (דברי שאול" חידושי אגדות), מהי הדרך שבה ינהג האדם כדי שלא יכשל בעשיית המצוות אלא יקיימן כראוי? **"דהנה** עינינו הרואות בכל דבר ודבר שבני אדם עושים, אם הוא חפץ לעשות - עושה במתניות ואינו נכשל לא כן אם ממאס בדברים, רק שמוכרח לעשות זה - יארע לו ממשלות... **וזה,** לדעתי, גם במקיימי המצוות: אם אדם רוצה לקיים המצוה ושמח בקיומה - זה לא יארע לו שום פגע רע... שומר מצווה לא ידע דבר רע. לא כן מי שאין רצונו לקיים המצוה, רק שמוכרח לקיים מפני הבושה, זה יכשל בה". **בדרך** זו הוא מסביר את הנאמר בהגדה של פסח: "רשע, מה הוא אומר? מה העבודה הזאת לכם... ואף אתה אומר לו: אילו היית שם - לא היית נגאל". הרשע מתייחס לקרבן הפסח כעבודה גדולה וקשה רבת טרחה, ולפיכך גם אם בפועל הוא מקיים את המצוה, "אילו היה שם לא היה נגאל", כי אין הקב"ה חפץ שיקיימו מצוות בדרך זו אלא בשמחה ובטוב לבב.

דף כג/ב גדולה עבירה לשמה

איזוהי דרך ישרה

במסכת אבות (פרק ב' משנה א') נאמר: "רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם". **דרשו** על משנה זו: יש שאדם עושה "עבירה לשמה", וזו "תפארת היא לעושה" מהקב"ה אולם אינה "תפארת לו מן האדם" לפי שהם רואים אותו עובר עבירה. **העושה** מצווה שלא לשמה היא "תפארת לו מן האדם" הרואים שעושה הוא מצווה אבל אינה "תפארת לעושה", שכן הקב"ה בוחן ליבות ויודע שכונתו שלא לשמה... **הדרך** הישרה שיבור לו האדם היא כדברי רבי: "כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם"... מצוה לשמה! ("פניני אבות").

דף כג/ב לעולם יקדים אדם לדבר מצוה

זריזות

אמר הסבא מנובחרדוק: במקום שצריך לשלוח שליח - אני הולך בעצמי; במקום שיש לכתוב מכתב - אני שולח מברק... **זריזים** מקדימים למצוות, בכל המובנים...

דף כד/א ועולה ותקרב עולה וכו'

קרבנות הנזיר - קרבנות חינוך

קרבנות הנזיר, אומר הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק, זהים בפרטיהם לקרבנות הנשיאים בחנוכת המזבח, והוא טורח לפוש היאך וכיצד. **הרי** זה מפני שהנזירות היא חינוך לשבירת הרוח והלב המתאוה, והריהו מביא קרבנות חינוך! ("מעיינות הנצח").

דף לב/ב נזיר טמא

טעם לאיסור הטומאה

מדוע נאסרה טומאת מת לנזיר? **טעם** מעניין מפרש רבי יעקב בעל הטורים: שאם תשרה עליו שכניה לא יאמרו שהוא זורש אל המתים ולפיכך קפץ בדרגה ושכינה שורה עליו!

האשה חייבת לחנך את בנה" ומשום כך אין לה להדירו בנזירות, וכמו כן אומרת הגמרא, כי לדעת ריש לקיש אין האב חייב לחנך את בתו ולכן לא ניתנה לו רשות להדיר בנזירות אלא את בנו.

לדברי גמרתנו יש מספר השלכות הלכתיות: מנהג ישראל, שבשעה שהבן מגיע למצוות ועולה לתורה מברך אביו "**ברוך שפטרי מעונשו של זה**", וכך נפסק להלכה (רמ"א א"ח סימן רכ"ה סעיף ב' ועיי"ש מחלוקת הפוסקים האם יש לברך בשם ומלכות).

מי נפטר מעונשים ביום ה"בר מצווה"? ה"מגן אברהם" (א"ח רכ"ה) מביא שני הסברים הפוכים זה מזה לברכה זו. האחד, שכל עוד הבן קטן אביו נענש על חטאיו הנובעים מהיעדר חינוך ראוי, אולם מעתה, כאשר אין מוטלת על האב החובה לחנך את בנו, שהרי הבן אחראי למעשיו, אין האב נענש בעטיים. פירוש הברכה "שפטרי מעונשו של זה" הוא, איפוא: שפטרי מעונש על עבירותיו של בני זה. אולם, ה"לבוש" ("מגן אברהם" שם) מפרש את הברכה באופן אחר, שההודאה היא על כך שמכאן ואילך לא יענש הבן בעקבות חטאי אביו, שהרי אמרו חז"ל (שבת לב/ב), "בעוון נדרים בנים מתים כשהן קטנים", וכשנעשה הילד בר מצווה הריהו ניצל מעונש על חטאי אביו, והאב מברך "ברוך שפטרי מעונשו של זה", שנפטר מהאחריות לגרימת עונשים ויסורים לבנו, כלומר: שפטרי מגרימת עונשים לבני זה.

ברכת "ברוך שפטרי" במלאת שתים עשרה שנה לבת: השלכה מעניינת נובעת מבין שני הסבריו של ה"מגן אברהם" - אם יש לברך ברכה זו במלאת י"ב שנה לבת. אם ההודאה היא על כך שמכאן ואילך לא יענש האב על חטאי בנו הקטן הנובעים מחוסר חינוך, אין לברך "ברוך שפטרי" בהגיע הבת למצוות, שהרי אין הוא נענש על חטאיה שאינם מיוחסים לו, כיוון שאינו מצווה לחנכה ונגם לסוברים שחייב לחנכה, עיין במאמר הבא, מכל מקום, כתבו הפוסקים שאינו צריך לברך שהרי "אין בה כל כך מצוות שחייב לחנכה בקטנותה", כפי שמחוייב בחינוך הבן. עיין "פרי מגדים" "אשל אברהם" סימן רכ"ה ס"ק ה' ו"מגן אברהם" סימן שמ"ג ס"ק א' שדן לגבי חיוב האב בחינוך. אולם אם הברכה היא על אי ענישת הילדים בעקבות חטאי אביהם, גם בהגיע הבת למצוות יש לברכה, מאחר שאף בנות סובלות בשל חטאי אביהן (כתובות ח/ב). **להלכה,** ("משנה ברורה" סי' רכ"ה ס"ק ז) נפסק כי ברכת "ברוך שפטרי" היא על כך שהאב נפטר מחינוך ילדיו ומהאחריות למעשהיהם, ולפיכך אין לברך "ברוך שפטרי" במלאות לבת י"ב שנה (עיין "פרי מגדים" שם, וב"הלכות קטנות" חלק א' סימן רכ"ב ובשו"ת "מנחת עני" חלק א"ח סימן ג').

אמו של הילד אינה מברכת "ברוך שפטרי": מן הטעם המבואר לעיל, אין האם מברכת "ברוך שפטרי" לדעת הפוסקים הסוברים שאינה מחוייבת בחינוך ילדיה גם כאשר אין להם אב (עיין "מגן אברהם" שם וב"משנה ברורה" שם ס"ק ב'). אמנם, יש להטעים, כי גם לדעת ה"לבוש" פטורה האם מברכת "ברוך שפטרי", שהרי אין הבן נענש על חטאי אמו ("פרי מגדים" שם), כנאמר (שמות לד/ז) "פקד עון אבות".

יש לציין, כי למרות הפוסקים ("מגן אברהם" ו"משנה ברורה" שם) הסוברים שהאם חייבת בחינוך ילדיה, מכל מקום כתבו האחרונים ("קול מבשר" חלק ב' סימן מ"ד, שו"ת "דברי ישראל" חלק ב' לקט כתבים ותשובות סימן ז) סברה נוספת לפטורה מברכת "ברוך שפטרי" - לדעת רבים מהפוסקים (שו"ת הלק"ט חלק ב' סימן קס"א) אשה אינה מברכת ברכת "הגומל", למרות שמקור החיוב הוא מהגמרא, כיוון שיש לברכה בפני מניין אנשים ו"כל כבודה בת מלך פנימה". לפיכך את ברכת "ברוך שפטרי", שאינה מוזכרת בתלמוד וכדברי הרמ"א אינה אלא מנהג, לכל הדעות אין על האם לברכה.

אמירת קדיש על ידי בתו של הנפטר: הפוסקים אף מבססים סברא זו על דברי "חווות יאיר" (סימן רכ"ב) המתייחס לשאלה מעניינת. באמסטרדם חידשו מנהג מיוחד. אחד מיהודי העיר נפטר והותיר אחריו בת יחידה. תושבי המקום נהגו להתכנס בבית הנפטר ללימוד משניות שלאחריו היתה הבת אומרת קדיש לעילוי נשמת אביה המנוח. "חווות יאיר" כתב על אודות מנהג זה שלמרות שמסתבר כי גם מעשי הבת גורמים נחת רוח לאב ועילוי לנשמתו, מכל מקום, אין להנהיג מנהג חדש בעניין זה ויש למחות על כך (מ"מאורות הדרך היומית" כרך ג').

דף כט/א בתו אינו חייב לחנכה

עניית אמן אחר ברכת קטן

מדברי גמרתנו המבארת כי לדעת ריש לקיש [הובא במאמר הקודם], אין האב רשאי להדיר את בתו בנזירות משום ש"אינו חייב לחנכה", נראה כי מצוות חינוך מוטלת על האב ביחס לבניו בלבד, ואין הוא חייב בחינוך בנותיו.

מאלו מצוות פטור האב מלחנך את בתו? בעלי ה"תוספות" (כח/ב ד"ה "בנו אין בתו לא") מקשים על דברי גמרתנו מהגמרא במסכת יומא (א/פב) בה מבואר, שיש לחנך את הבת הקטנה להתענות ביום הכיפורים, הרי לנו, שמצוות חינוך שייכת אף בבנות. בעלי התוספות מסיימים אפי' דבריהם: "וצריך לחלק בדבר", ללא ביאור מהו החילוק.

ה"מגן אברהם" (עיין סימן שמ"ג ר"מחצית השקל" שם) דן בדברים אלה ומעלה שני צדדים לכוונתם. מצד אחד ניתן לומר, שכוונת בעלי התוספות היא שבעצם חובה על האב לחנך את בתו לכל מצוות התורה, ורק לגבי הנזירות אין האב מצווה לחנך את בתו, מאחר שקבלת הנזירות תלויה ברצון האדם. מאידך גיסא, יתכן לפרש להיפך, שלכל המצוות אין האב חייב לחנכה, למעט יום הכיפורים עקב חומרתו. הנצי"ב (בחי'דושי) מתייחס אף הוא לסוגייה זו וכותב, כי רק למצוות אשר יש חובה לקיימן גם האב מחוייב לחנך את בתו. **להלכה**, מכריעים הפוסקים (עי' משנ"ב סי' שמ"ג ס"ק ב'), שהאב חייב לחנך את בתו לכל מצוות התורה.

תשלום שכר לימודי הבת מכספי מעשר: מאחר שנפסק להלכה כי האב מחוייב בחינוך בתו, אוסר הגר"מ פינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד חלק ב' סימן קי"ג) לנצל את כספי מעשר לתשלום שכר הלימוד של הבנות, משום שהחיוב לחנכן כולל את תשלום שכר הלימוד עבורן. ה"אגרות משה" מוסיף וכותב, כי אם שכר הלימוד גבוה, רשאי האב לממן מכספי המעשר את הסכום העולה על יכולתו הכלכלית.

עניית אמן על ברכתה של ילדה: מבואר ב"שולחן ערוך" (סימן רט"ו סעיף ג') שיש לענות אמן על ברכת קטן שהגיע לחינוך. וכתב ה"משנה ברורה" (ס"ק ט"ז) שמדבריו משמע כי אין לענות אמן על ברכת קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך. על פי זה היה מקום לומר, כי אם אין חובה על האב לחנך את בתו (עיין "ערוך השולחן" שם, סעיף ב') אמנם יעוין שם מה שכתב בסימן שמ"ג) אין לענות אמן על ברכת בת שלא הגיעה למצוות. אמנם, מאחר שנפסק להלכה כי חובה על האב לחנך גם את בתו, ודאי שיש לענות אמן על ברכתה (מ"מאורות הדף היומי" כרך ג').

דף כט/א אמר ריש לקיש הא קאכיל נבילה
מדוע אסור לאכול נבלה?

קושייה מרתקת ותירוץ מעניין לא פחות מציב הגאון רבי יצחק שמעלקיס זצ"ל בספרו "בית יצחק" (אור"ח ס"ד, ד').

הלכה היא ש"האב מדיר את בנו בנזיר". כלומר: אב יכול לידור כי בנו יהיה נזיר. לדעת ריש לקיש הלכה זו אינה מן התורה אלא מדרבנן, כדי לחנכו במצוות, אך מן התורה הבן אינו נזיר כלל. תמיהה הגמרא לדעת ריש לקיש, אם נזיר קטן זה ייטמא כיצד יביא שתי תורים או שני בני יונה לטהרתו? הן אחד מהם הוא קרבן "חטאת העוף" שבשרו נאכל על ידי הכהנים, והרי עוף זה נבלה הוא! כי קרבנות העוף נמלקים ואינם נשחטים, ומאחר שעוף זה אינו קרבן הרי הוא נבלה! [הגמרא מיישבת שדעתו כהסובר ש"אין שחיטה לעוף מן התורה"].

יאכלו מהקרבן חתיכות קטנות: והנה, ריש לקיש הוא האומר במסכת יומא (עג/ב) ש"חצי שיעור מותר מן התורה". כלומר, לא אסרה תורה מאכלות אסורות אלא כשיעור אכילה - "כזית" - אך האוכל מאכל אסור בשיעור פחות מכזית אינו עובר על איסור! אמנם הלכה אינה כריש לקיש, אך לפי שיטתו הוא, מה ראתה סוגייתנו לטעון שקרבן העוף המוקרב על ידי מי שהוא נזיר מדרבנן אינו ראוי להאכל מפני שהוא נבלה? יאכלוהו בחתיכות קטנות, פחות פחות מ"כזית", וכך נמצא קרבנו נאכל מחד גיסא, ולא יעברו על איסור "נבלה" מאידך גיסא!

שמה נאמר כשם שבכל "אכילה" שבתורה צריך כזית, בין באכילת איסור ובין באכילה לקיום מצווה, ופחות מכזית אין זו אכילה חשובה, כך גם אי אפשר לקיים את מצוות אכילת הקרבן באופן זה! ובכן, תוספות ישנים (יומא לט/א) מחדשים כי בקרבנות אין מצווה לאכול דווקא שיעור "כזית", אלא די בכך שהקרבן ייאכל. שבה, איפוא, שאלתנו על תלה, מדוע את קרבן העוף שנמלק ואין בעליו נזיר מן התורה אי אפשר לאכול בחתיכות קטנות כדי להמנע מאיסור נבלה מן התורה. מכאן, כותב ה"בית יצחק", הוכחה מוצקה ליסוד גדול שהניח ה"פרי מגדים" בעניין איסור אכילת נבלה, כלהלן.

לדעת ראשונים רבים האוכל בשר נבלה עובר על שני איסורים. א. איסור אכילת בשר נבלה. ב. איסור עשה הנלמד מצווי התורה "וזבחת". כלומר: בהוראתה "וזבחת" אוסרת התורה פעם נוספת לאכול בשר בלתי שחוט. לכאורה שני ציוויים זהים המה, כשם שמצאנו במקומות אחרים שהתורה מטילה שני איסורים על אותו מעשה, ברם, ה"פרי מגדים" מחדש כי איסור "וזבחת" אינו מוגבל ככללי איסור נבלה. כלומר: דווקא באיסור נבלה שנאמר בלשון "אכילה", שיעור האיסור מוגבל לכזית ויותר, אך איסור "וזבחת" לא נאמר בלשון אכילה ולפיכך גם האוכל פחות משיעור זה עובר על איסור.

זהו, איפוא, שטוענת הגמרא כנגד ריש לקיש שאי אפשר לאכול מבשר עוף זה, כי גם באכילת חתיכה קטנה ממנו יעברו על איסור, כי גם ריש לקיש מודה שאיסור "וזבחת" אינו מוגבל ל"כזית"... [בבית מדרשנו העירו על הערתו הנפלאה של ה"בית יצחק", לפי מה שכתבו בעלי התוספות בביאור קושיית הגמרא כיצד נאכל חטאת העוף, מניין שחטאת זו נאכלת. וכתבו שמשמע לגמרא שיש לו את כל דיני הנזיר ללא יוצא מן הכלל. לפי זה יש לומר שמשמע לגמרא שנאכל ככל חטאת עוף ולאו דווקא בפחות מכזית].

דף ל/ב בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש
הקדש טעות
היה אומר החוזה מלובלין:
גם תפילה בטעות ובשגגה, תפילה היא. הקדש טעות הקדש... ("מענה של משנה").

הודעה משמחת ללומדי הדף היומי
יצא לאור ספר **"הדרת יוסף"** על מסכת נזיר ובו ביאורים והערות על סדר הדפים ונוסף בו קונטרס בעניין "אב מדיר את בנו בנזיר" **מאת הרב יוסף מוריאל (מילר)** - להשיג בחנויות הספרים המובחרות ואצל המו"ל - מגידי שיעור הדף היומי המעוניינים, ניתן להשיג את הספר ב-10 ש"ח אצל המחבר טל. 054-8470671

לעילוי נשמת
הר"ר **יצחק ישראל קנופך ז"ל**
בהר"ח יונה צבי הלוי ז"ל
נלב"ע י"א בניסן תש"ס
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **יצחק מן ז"ל**
ב"ר משה רפאל ז"ל
נלב"ע י"א בניסן תשנ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י מרת גאולה מן תחי ומשפחתה שיחיו רמת גן

לעילוי נשמת
הר"ר **משה נעמן ז"ל**
בן ליהודה ע"ה -רב מושב חצב
נלב"ע י"ג בניסן תשמ"א
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחת נעמן שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **חווה לאה פריימן ע"ה**
ב"ר דב ז"ל
נלב"ע ח' בניסן תשס"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי
משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)
ת.ד. 471 בני-ברק
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333
טל: +972-3-5775333
פקס: 03-7601020
Fax: +972-3-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il
איימיל:
לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151